

www.turkishstudies.net/social

Turkish Studies - Social Sciences

eISSN: 2667-5617

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Sağlık Turizm Değeri: Kastamonu Örneği

Health Tourism Value: Sample of Kastamonu

Kaan Berk Dalahmetoğlu* - Hakkı Çılgınoğlu**

Abstract: Purpose of the research is, to examine the health tourism potential of Kastamonu; to evaluate their opportunities, advantages, threats, weaknesses and to contribute to the increase of health tourism awareness in Kastamonu. In addition, with the SWOT analysis was created, it is aimed to foresee the problems that may arise and to take the necessary measures, to inform all stakeholders and to create an early awareness. This research is important for Kastamonu to be more recognized in Turkey and among the countries of the world within the framework of health tourism. Natural Health tourism in Kastamonu has great importance in terms of using tourism resources for treatment purposes and providing effective information for tourists. In this research, it is an important resource for researchers who will determine the resources that can be evaluated in health tourism in Kastamonu and will investigate the subject from now on. There are natural tourism resources in terms of health tourism within the province. These are natural clean air regions with larch, yellow pine and beech forests beneficial minarets unique to the sea on 170 kilometers of coastline, marine climate, clean air arriving from the mountains and are thermal sources. In addition, within the framework of health tourism, there are education and research hospitals, elderly-disabled care centers and geographically marked food products that are beneficial for health in the province. The method of the research is qualitative research method. The document analysis technique was used in line with the scope and purpose of the research. In the study, especially secondary sources were used, firstly the researches made in the field were examined. In the process of data collection, books, articles, magazine and newspaper articles, internet resources, master's and doctoral theses, papers and encyclopedia resources were used.

Structured Abstract: Definition of the research problem: Determining, protecting and improving the health tourism values of Kastamonu are important for regional development and Turkish economy. In this respect, Introducing the health tourism potential of Kastamonu, one of the most beautiful cities of Turkey, is an important step for Kastamonu and Turkey. This study was intended to be launched due to the fact that the resources, which is accepted as the health tourism potential in the city, is not very developed and is not widely known by local and foreign tourists.

Purpose of the research: In the research, it was aimed to determine and expose the health tourism value of Kastamonu. In addition, it has been aimed to use, develop, highlight and promote the health tourism

* Doktora Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü
PhD Student, Kastamonu University, Tourism Faculty, Tourism Management Department

ORCID 0000-0003-2477-7183

kaanberkdalahmetoglu@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü
Asst. Prof., Kastamonu University, Tourism Faculty, Gastronomy and Culinary Arts Department

ORCID 0000-0002-6787-3397

hcilginoglu@kastamonu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Dalahmetoğlu, K. B. & Çılgınoğlu, H. (2021). Sağlık turizm değeri: Kastamonu örneği. *Turkish Studies - Social*, 16(4), 1429-1448. <https://dx.doi.org/10.47356/TurkishStudies.52017>

Received/Geliş: 06 July/Temmuz 2021

Accepted/Kabul: 25 August/Ağustos 2021

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 31 August/Ağustos 2021

CC BY-NC 4.0

values in Kastamonu to local and foreign stakeholders. In the research, it was aimed to forecast the problems that may arise with the SWOT analysis and to make the necessary steps, to inform all stakeholders and to take early measures.

The important of research: This research is important for Kastamonu to be more recognized in Turkey and among the countries of the world within the framework of health tourism. Natural health tourism in Kastamonu has great importance in terms of using tourism resources for treatment purposes and providing effective information for tourists. In this research, it is an important resource for researchers who will determine the resources that can be evaluated in health tourism in Kastamonu and will investigate the subject from now on.

Data collection tool, technique and analysis method: Qualitative research method and document analysis technique was used in the research. In the process of data collection, books, articles, magazine and newspaper articles, internet resources, master's and doctoral theses, papers and encyclopedia resources were used. In the study, especially secondary sources were used, firstly the researches made in the field were examined. The data contained in the documents were selected, evaluated, synthesized and included in the research. In the data obtained in main themes and categories, health tourism type were classified and transferred to the research. The data obtained during the data analysis process were analyzed objectively and meticulously.

The findings of the study: in terms of thermal resources; "Acı Su, Ayazma, Gırıcık Suyu, Çamur SPA, Sarı Su, Fatma'nın Oluğu" in addition, at the foot of Mount Ilgaz, located in the southern part of the city, there is "Gürleyik Doğal Kaynak Suyu" that comes out immaculately. These resources enable thermal tourism, health tourism, recreational tourism, climatism and recreational tourism activities. When evaluated as medical tourism and tourist health: The Research and Training Hospital, which is not located in the surrounding areas and is located in Kastamonu, has a quite important potential in the field of medical tourism. Within the scope of health tourism, Kastamonu has geographically marked health beneficial products. These are "Taşköprü Sarımsağı, Siyez Bulguru, Üryani Eriği and is Kestane Balı". When evaluated as health tourism and medicinal herbs province of Kastamonu includes various plant family. The main plants grown at and around Ilgaz mountain also they are used as treatment. These are *Kantoran*, it is used in treatment tonsil, removing phlegm, shortness of breath and urinary problems. *Sığilli Ot*, it is used in treatment of running sore. In addition, mistletoe, hibiscus, rosehip which are good for some diseases. Kastamonu has coastline which is 170 kilometers. Within the scope of treatment, Blacksea contains rich minerals both it's sea and sandbank. These beneficial factors are used for treatment of some skin diseases, rheumatism, diabete, gout etc. Thalassotherapy is a natural method which is based on sea treatment. Not only sea effects but also climate, sun, sand and loam of sea are used in this treatment. However there is no application center on the sea coastline. When evaluated in terms of elderly and disabled tourism: many elderly care centers are active in Kastamonu. These are elderly home care services, three care centers, two nursing homes, and rehabilitation care centers. Within the framework of health tourism some resources were discovered. These are elderly and disabled care centers, medicinal herbs, thermal springs, beneficial geographical marked products, and potentials of sea-based treatment methods.

Kastamonu Health Tourism Swot Analysis

Strengths

- It has a rich geographical structure which can be ideally applied natural treatment such as sea and climate.
- Developed infrastructure and superstructure of hospitals, service conditions and good quality of technological equipment, in addition to important surgical operations are carried out
- Services for disabled people for example buses have disabled ramp and there are battery stations for their battery vehicles in the buses, environment monitoring of public and the other foundations are strengths sides of the research.

Weaknesses

- Lack of knowledge of local people about tourism,
- Lack of communication with international tourists,
- Lack of promotional opportunities.

Opportunities

- Determination of special and rare medicinal plants of Kastamonu, using with appropriate methods,
- Increasing the number of elderly care facilities in the forest areas of Kastamonu, which have high oxygen content,
- Health care centers can be built with suitable projects in the untouched areas of Ilgaz Mountains and Küre Mountains,
- Establishing of rehabilitation centers within natural beauties for relatives of disabled people.

Threats

- Destruction of the natural environment and values within the scope of health tourism,
- Unconscious destruction of local medicinal plants,
- Unconscious destruction of forests which are store of oxygen.

These identified sources make difference Kastamonu from the other areas. The features that distinguish Kastamonu from other regions can be listed as follows: more in number care and rehabilitation center for the disabled, which is approximately thirty-five kilometres far from Kastamonu that is sylvan and store of oxygen. Kastamonu has indigenous medicinal plants, education and research hospital which is not located around areas, being of thermal resources and taking medicinal water from these thermal resources, nationally and internationally accepted geography marked foods, Kastamonu has one-hundred-seventy kilometers coastline. All of them present importance of the health tourism. There is no study about the health tourism potential of Kastamonu and health tourism resources in Kastamonu. Therefore these features make this research important. By the way earning a profit, thanks to increasing number of some tourists that will be attend to health tourism programmes, is an important advantage for the city economy.

These advices are given to the researchers: a study can be pursued by using same research topic has been adapted to cities and within this framework. Researchers can regionally compare potential of health tourism. Kastamonu can pursue a comprehensive study about health tourism potential.

Keywords: Health tourism, health tourism in the Turkey, medical tourism, thermal tourism, SWOT analysis, Kastamonu

Öz: Araştırmanın amacı, Kastamonu'nun sağlık turizm potansiyelini incelemek; fırsatlarını, üstünlüklerini, tehditlerini, zayıflıklarını değerlendirmek ve Kastamonu'da sağlık turizm farkındalığının artmasına katkıda bulunmaktır. Ayrıca oluşturulan SWOT analizi ile ortaya çıkabilecek sorunların öngörülenmesi, gerekli önlemlerin alınması ve tüm paydaşları bilgilendirerek erken bir farkındalık yaratılması da hedeflenmiştir. Araştırma, Kastamonu'nun sağlık turizm kapsamında ön plana çıkmasında, Türkiye'de ve dünya ülkeleri arasında daha fazla tanınmasında ayrıca içerisinde bulunan doğal sağlık turizm kaynakları sağlık açısından tedavi amacıyla kullanılması için bu konuda turistlere etkili bilgilerin kazandırılmasında büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada Kastamonu'daki sağlık turizminde değerlendirilebilecek kaynaklar tespit edilerek bundan sonra konuyla ilgili inceleme yapacak olan araştırmacılara önemli bir kaynak olmaktadır. İlin bünyesinde sağlık turizmi açısından; karaçam, sarıçam ve kayın ormanlarının bulunduğu doğal temiz hava bölgeleri, 170 kilometrelik kıyı şeridinde bulunan denize özgü yararlı minareller, deniz iklimi, dağlardan esen temiz hava ve termal kaynaklar bulunmaktadır. Ayrıca ilde sağlık turizm kapsamında eğitim ve araştırma hastanesi, yaşlı-engelli bakım merkezleri ve sağlığa faydalı coğrafi işaretli gıda ürünleri yer almaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın kapsam ve amacına koşut doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışmada özellikle ikincil kaynaklardan yararlanılmış, konuyla ilgili yazın kapsamında yapılan araştırmalar olarak kitap, makale, dergi ve gazete makaleleri, internet kaynakları, yüksek lisans ve doktora tezleri, bildiriler ve ansiklopedi kaynakları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık turizm, Türkiye'de sağlık turizm, medikal turizm, termal turizm, SWOT analizi, Kastamonu

Giriş

Tarihin boyunca insanlar, sağlıklı yaşamının yollarını ve mevcut sağlıklarını korumayı aramıştır. Birçok hastalıklara yönelik tedavi metotları geliştirilerek ortaya çıkan hastalıklarla

savaşmışlardır. Geçmiş zamanlarda ortaya çıkan bulaşıcı ve diğer hastalıkları iyileştirmeye yönelik tedaviler aranırken diğer yandan daha sağlıklı ve uzun ömürlü olmanın yolları da insanlar tarafından araştırılmıştır. İnsanlar, hastalıkları iyileştirmek, mevcut hastalığı hafifletmek ve engellemek için geçmişte var olan tıp bilimi uygulamalarının yanı sıra alternatif tıp uygulamalarını kullanarak sağlıklı olmanın yollarını bulma arayışı içine girmişlerdir (Yorulmaz ve Söyler, 2020). Hekimlik bilgilerin pozitif bilimlere dayandırılmasıyla dünya tıp tarihindeki gelişmeler XIX. yüzyılın ortalarına doğru başlamıştır (Kazancıgil, 2004). Rönesans döneminde Batı dünyasında yaşanan bilimsel bilgiye yönelme sonucu mikroorganizmalar üzerinde bilimsel araştırmalar artmış, hastalığı oluşturun tekil sebeplere değil, çoğul nedenler üzerinde durulmuş ve cerrahi işlemler gelişmiştir. Bu durumlar modern tıbbın gelişmesine hız kazandırmıştır (Kaplan, 2008).

Temelinde ‐hastalıklı olmama durumu‐ anlamı yatan sağlık kavramına Aydoğan, (2013), tarafından: ‐Kişilerin sosyal, fiziksel ve ruhsal açıdan tam bir iyilik halinde olması, vücudun hastalıklardan uzak olma durumu‐ şeklinde tanımlama yapılmıştır (Aydoğan, 2013). Dünya Sağlık rgt tarafından ise sağlık kavramı: ‐Yalnız sakatlığın ve hastalık durumunun olmaması değil aynı anda ruhen, bedenlen ve sosyal yönden iyilik hali-durumdur.‐ (World Health Organization [WHO], 2020) şeklinde ifade edilmiştir.

Turizm olgusunun temelinde, bir bölgeden başka bir bölgeye farklı amaçlara dayanan insan hareketi yer almaktadır. İnsanların sağlıklı yaşamlarını sürdürmeyi ve bozulan sağlık durumuna are bulmayı amaçladığında sağlık konusu turizm ile i içe olduğu düşünülmektedir (Aydın, 2009). Sanayi Devriminin başlamasıyla teknoloji ilerleme kaydetmiştir. Makineleşme başlamış ve ulaşım olanakları artmıştır. Tüm bu yaşanan durumlar bireylerin buldukları yerden başka bir bölgeye uluslararası ve kıtalar arası seyahat etmesine katkı sağlamıştır (Alkış ve Temizkan, 2010). Turizm hareketliliğinin hız kazanmasıyla sağlık alanında ülkelerin imknlarını arttırması sağlık turizminin gelişmesine katkı sağlamıştır (Aktepe, 2013).

Sağlık turizm hareketliliğinin gelişmesinde bir takım faktörler yer almaktadır Bunlar (Gülen & Demirci, 2012: Buldukoğlu, 2014: ılgınoğlu, 2018: Tontuş, 2019):

- Dünyada küreselleşmenin gelişmesi,
- Teknolojinin gelişmesiyle bilgi, iletişim ve ulaşım olanaklarının ulaşılabilir olması,
- Uluslararası akreditasyon sistemine tabi olan ülkeler,
- lkelerde tedavi amaçlı bekleme sürelerinin farklı olması,
- Sağlık hizmeti almak isteyen insanların ileri donanımlı hastanelerde sağlık hizmeti aramaları,
- Ülkelerin coğrafi bakımdan ya da iklim bakımından kısıtlı imknların olması,
- Gelişmiş ülkelere nazaran gelişmekte olan ülkelerin maliyet avantajı,
- Sigorta şirketleri tarafından hasta gönderim uygulamaları,
- İnsanların farklı bölgelerdeki sağlığa yararlı doğal kaynaklardan yararlanmak istemeleri,
- İnsanların hem tedavi olma hem de tatil yapma arzuları gibi tüm bu nedenler sağlık turizm hareketinin gelişmesini sağlamıştır.

Sağlık turizm hareketliliğine insanlar çeşitli tedavi yöntemlerinden yararlanmak amacıyla katılmaktadırlar (Yavuz, 2018). Bunlar arasında; medikal tedavi hizmetleri, termal, SPA- Wellness hizmetleri, ileri yaş ve engelli rehabilitasyon hizmetleri bulunmaktadır. Sağlık turistlerinin ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına ülkeler çok sayıda tesis açmakta aynı zamanda sağlık teknoloji ve altyapı olanaklarını geliştirmektedirler (Kostak, 2007).

Sağlık turizmi, gelişmekte olan ülkeler için ciddi bir ekonomik yarar sağlamaktadır. İnsanların belirli bir coğrafyada kaliteli bir şekilde sağlık turizm olanaklarından faydalanması ve destinasyonun kaliteli hizmet sunması sağlık turist sayısını çoğaltmaktadır. Bu durum; ülkelere

döviz girdisinin artmasını, sağlık turizm sektörünün gelişmesini, uluslararası piyasalarda tanınırlığın artmasını, tıbbi malzeme ihracatının artmasını ve ülkeler arası teknoloji alışverişinin çoğalmasını sağlamaktadır (Kayhan, 2018). Sağlık turizmin ilerlemesinde yaşanan gelişmeler sonucunda dünyada olduğu gibi Türkiye’de de sağlık turizmine yönelik yatırımlar artmaya başlamıştır. Türkiye coğrafi konumu ve sağlık sektörünün kalitesi ve kapasitesine göre sağlık turizmi için rekabet edebilir pazar potansiyeline sahiptir (Tontuş, 2019).

Kastamonu Türkiye’nin Batı Karadeniz Bölgesi’nde bulunan denize kıyısı olan bir ildir. %59’luk kısmı ormanlarla ve fundalık alanlarla kaplıdır. İlde bulunan zengin doğal ve kültürel varlıklar birçok turizm türüne olanak sağlamaktadır. Sağlık turizm kapsamında değerlendirilebilecek turizm kaynakları bulunmaktadır. Bunların başında, çevre bölgelerde bulunmayan medikal turizm kapsamında değerlendirilebilecek eğitim ve araştırma hastanesi, ormanlık bölge içerisinde temiz hava sahası özelliği taşıyan yaşlı-engelli bakım merkezi, termal kaynakların varlığı, sağlığa faydalı tedaviyi destekleyecek nitelikte bulunan coğrafi işaretli yiyecek-içecekler, denizde bulunan yaralı minareller ve deniz iklimin ferahlatıcı etkisi yer almaktadır. Kastamonu’daki sağlık turizmin gün yüzüne çıkmamış olması ve eldeki potansiyelin bilinmemesi nedeniyle bu araştırma başlatılmak istenmiştir. Bu amaçla Kastamonu’daki sağlık turizmin mevcut halinin ele alınması, çekicilik unsurlarının durumunun belirlenmesi, sağlık turizmi yönünden tehditlerini, zayıflıklarını, fırsatlarını ve üstünlüklerini değerlendirilmesi ve şehrin sağlık turizm kapsamında tanıtımının yapılması amacı güdülmüştür. Sağlık turizm kapsamında oluşturulan SWOT analizi sonuçlarına göre tehdit ve zayıf yönlerin sorunlarının araştırılması, bu sorunlara yönelik önemli adımların atılması da amaçlanmıştır.

Kuramsal Çerçeve

Sağlık Turizmi Çeşitleri

Sağlık turizmine katılan turistlerin sağlık kapsamında farklı amaçlar doğrultusunda hizmet alma istekleri sağlık turizmin çeşitlenmesini etkilemiştir (Karatana ve Özseri, 2013). Farklı ülkelerde bulunan dünyaca ünlü hastanelerde ve kliniklerde önemli operasyonların yapılması ve dinlenme, tedavi görme, formda kalma, kilo düzeni, rahatlama amacıyla termal kaynakların bulunduğu bölgeye turistlerin seyahat etmesi örnek olarak verilebilmektedir (Kahraman, Türkay, 2006: 43-44). Ülkeler kendi potansiyellerini ön plana çıkarmak ve sağlık turizm pazarından pay almak amacıyla farklı türde sağlık turizm çeşitlerini kategori halinde ifade etmişlerdir (Yavuz, 2018).

Sağlık turizm çeşitleri başlıca şunlardır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020):

- Medikal Turizm
- Termal (Kaplıca) Turizm
- Spa-Wellness
- İleri Yaş ve Engelli Turizmi

Medikal Turizm

Turistlerin sağlık turizmine katılmadan önceki buldukları bölgelerde tedavi giderlerinin yüksek olması, pahalı olması gibi sebeplerle yabancı ülkelere giderek orada tedavi olanaklarından yararlanmak için yaptıkları faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Genelde, teknoloji olanakları gelişmiş ve ucuz ülkelere gerçekleştirilen turizm hareketidir (Acar vd., 2012). Lee ve Spisto (2007) tarafından, turistlerin tedavi olmak amacıyla veya kendilerini daha iyi hissetmek amacıyla medikal prosedürler ve aktiviteler kapsamında farklı bir bölgeye seyahat etmesi olarak medikal turizm tanımını ifade edilmiştir. Kısaca medikal turizm, bireylerin tedavi ve bakım amacı güderek uzak ülkelere seyahat etmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Yun ve Gyoko, 2012).

Termal Turizm

Termal kaynaklar, tektonik ve aktif volkanik bölgelerde bulunan sıcaklıkları 20-102⁰ arasında değişen çeşitli mineral içeren su kaynaklarıdır. İçinde barındırdığı zengin minareller sayesinde çeşitli hastalıklara karşı iyileştirici ve hafifletici etki sağlamaktadır. Termal kaynakların bu tedavi edici etkisi ilk çağlardan beri insanlar tarafından kullanılmaktadır. Son zamanlarda giderek önemli hale gelen bu kaynaklar turizmin geniş yelpazesi içerisinde bir çeşit olarak yerini almış ve bazı bölgelerde destinasyon bölgesine dönüşmesini sağlamıştır. Tedavi türünde uygulanan soğuk ya da sıcak mineralli suların sağlık amacıyla uygun metotlarda kullanılmasına “Termalizm” denilmektedir (Akbulut, 2010).

Termal turizm türünden yararlanmak isteyen turistler; inhalasyon, termal su banyoları, içme yöntemi, çamur banyoları gibi farklı birçok metot kullanılarak tedavi hizmeti almaktadırlar. Ayrıca rehabilitasyon, fizik tedavi, iklim kürleri, egzersiz, psikoterapi, diyet gibi destekleyici iyileştiricilerin bir araya getirilmesi ile uygulanan kürler termal tedavi yöntemleri arasında yer almaktadır. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020). Yapılan uygulamaların tesisine Kaplıca Tedavi Merkezi ya da Termal Kür Merkezi denilmektedir (Aydın, 2009).

Termal turizmde tedaviler farklı metotlar ile şu şekilde gerçekleştirilmektedir (Akat, 2000, Sağlık Bakanlığı, 2020; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020);

- **Kür:** Hasta olan kişilerin tedavileri için gerekli olan etkenin dozunu ayarlayarak kullanılmaktadır. “*Hastalığın çeşidine göre gerçekleştirilen tedavi yöntemidir. Kür belirli aralıklarla uygulanır ve belirli süreleri kapsamaktadır.*”
- **Kaplıca tedavisi:** “*İnsanların tedavi olmak için gittiği termal merkezlerde yer alan toprak ve yer altı kaynak sularının yararları ile birlikte iklim özelliklerinin de kullanıldığı bir yöntemdir.*” Genellikle mineralli sularla ve çamurlar ile uygulama yapılmaktadır.
- **Balneoterapi:** Hastalara kürler ile birlikte, çamurlar, mineralli sular ve gazlar beraber uygulanır. “*Solunum yöntemleri, banyo ve içme kullanılarak tedavi yapılan uygulamalardır.*”
- **İnhalasyon uygulamaları:** “*Mineralli sulardan oluşan ve bu sulardan çıkan gazların solunma yöntemi ile hastalara solunması ile yapılan tedavi yöntemidir.*”
- **İçme kürleri:** Mineralli suların içilmesiyle görülen tedavi yöntemidir.

Spa-Wellness

Salus Per Akua (su ile gelen sağlık), su ile çamurun içerisinde bulunan mineraller vasıtasıyla uygulanan bir tedavi türüdür. Turistler, yalnızca fiziksel ve bedensel olarak değil bununla beraber mental ve ruhsal olarak da rahatlatmayı amaçlamaktadırlar. Vücutta biriken toksinlerden arındırılmasının yanı sıra insan zihninin rahatlamasına da yardımcı olmaktadır (Diaconescu, 2015).

İleri Yaş ve Engelli Turizmi

Sağlık Bakanlığı ve Kültür Turizm Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalar doğrultusunda ileri yaş turizmi, bakıma ihtiyacı olan yaşlı kişilerin mevcut sağlığını koruma-iyileştirme ve gezi turlarına katılma amacıyla buldukları yerden başka bölgelere gerçekleştirdikleri seyahatler şeklinde açıklanmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2012; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020). Yaşlı bakımıyla beraber turizmi bir araya getiren konaklamalar şeklinde tanımlanmaktadır (Çetinkaya, 2009). Aydın (2011), tarafından yapılan çalışmada, yaşlı ve engelli turizmi; yaşlı ve engellilik durumu olan kişilerin bakımını ve rehabilitasyonunu sağlamak amacıyla, geriatric (yaşlı bireylerin sağlıklarıyla ve sağlık sorunları ile ilgili hekimlik uygulamaları), klinik konukları, tıbbi tedavi alanları ve bakım evlerinde vasıflı çalışanlar vasıtasıyla yapılan uygulamalar olarak tanımlanmaktadır. Engelli turizmde asıl gaye kişilerin engelli hastalıklarını tedavi etmek ya da rehabilite edilip topluma kazandırılmaktır (Boz & Kıraç, 2017).

Dünyada Sağlık Turizmi

Dünya nüfusu giderek artmaya devam etmektedir. Böylece ortalama yaşam süresi artarak yaşlı insan sayısı çoğalmaktadır. Artan yaşlı nüfusun yaptıkları sağlık harcamaları bu pazardaki artışa neden olmaktadır. Daha kaliteli ve daha sağlıklı yaşamını sürdürmek isteyen insanlar kaliteli ve ucuz sağlık arayışı içerisine girmektedirler (Özer & Songur, 2012). Küreselleşen dünyanın etkisi, teknoloji ve ulaşım araçlarının gelişmesiyle sağlık turizmi uluslararası hale gelmiştir. Ülkeler sağlık turizm pazarından pay alma çabası içerisine girmişlerdir. Bundan dolayı sağlık turizmi ulusal bir politika haline gelmiştir. Ülke getirilerine ciddi katkı sağlaması nedeniyle, ülkeler sağlık turizmüne yatırımlar yapmaya başlamıştır (Bebka, 2015)

Dünyada farklı bölgelerin, coğrafi özellikleri ve kültürel farklılıkları vardır. Ülkelerde yer alan sağlık turizm kapsamındaki coğrafi zenginlikleri ön plana çıkararak insanlar için cazip gelecek şekilde hizmet sunmaktadırlar. Bu bağlamda ülkeler bu pazardan paylarını alabilmek için tanıtım faaliyetlerine önem vermektedirler (Tontuş, 2018). Dünyada sağlık turizmi alanında önde gelen ilk 5 ülke olarak, Hindistan, Tayland, Malezya, Brezilya ve Türkiye yer almaktadır (Trakya Bölgesi Sağlık Turizmi Strateji Raporu, 2020). Ülkelerin sağlık turizm konusunda önde gelmesinin sebeplerinden bazıları olarak; sağlık, bakım ve wellness hizmet kalitesinin iyi olması, maliyet avantajı sunması, ulaşımın kolay olması, eğitilmiş personellerin olması ve teknolojinin iyi bir seviyede olması sıralanabilmektedir (Ünal & Demirel, 2011).

Dünyada sağlık turizmi ile kendini gösteren ülkelere bakıldığında ise şu şekildedir:

- Medikal turizmde (Teays, vd., 2020); Brezilya, Panama, Hindistan, Meksika, Kosta Rika, Singapur ve Tayland
- Termal ve Spa-wellness turizmde (Karagülle, 2002; Zengin & Eker, 2016; Yeung & Johnston, 2017); Çek Cumhuriyeti, Çin, Avusturya, Almanya, Macaristan, İspanya, Polonya, Fransa, İsviçre, İtalya, Yunanistan, Rusya, Japonya ve Türkiye

Türkiye’de Sağlık Turizmi

Dünyada sağlık turizminin gelişme göstermesiyle sağlık turizm yelpazesi genişlemiştir. Bu bağlamda doğal kaynakların etkili kullanılması, teknolojik gelişmelere ayak uydurulması, kaliteli personelin olması, ulaşım kolaylığı, yabancı dil bilen kişilerin sayısının artması Türkiye’deki sağlık turizminin gelişmesinde önemli faktörler arasında yer almaktadır. Türkiye’de sağlık turizm potansiyeli olarak jeotermal kaynaklara sahip olması sonucu termal (kaplıca) turizmi, gelişmiş altyapıya sahip sağlık kuruluşlarının bulunması sonucu olarak da medikal turizm ön plana çıkmaktadır. (Sağlık Bakanlığı, 2012; Acar & Turan, 2016).

Türkiye’nin Sağlık Turizm Potansiyeli; Termal Turizm

Türkiye, bulunduğu coğrafi konum nedeniyle zengin termal kaynaklara ev sahipliği yapmaktadır (Akbulut, 2010). Türkiye, jeotermal kaynakların bol olması ve verimli olması nedeniyle dünyada 7. sırada, Avrupa ülkeleri içerisinde ise 1. sırada yer almaktadır (Daştan, 2014). Türkiye’de çıkan termal suların kaliteli olması suyun özelliklerine bağlıdır. Bu özellikler, suların doğal çıkışlı olması, su veriminin yüksek olması, kükürt gibi zengin mineraller içermesi ve sıcaklığının ve debisinin yeterli düzeyde olması olarak sıralanmaktadır. Bu özelliklere sahip termal suların Türkiye’de 1500’den fazla kaynaktan elde edildiği bilinmektedir. Bu kaynakları verimli olarak kullanabilmek için çok sayıda kaplıca tesisi bulunmaktadır. (Emir, vd., 2008; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020; Doruk, 2019).

Türkiye’nin pek çok bölgesinde yer alan termal kaynaklar, kür parkı ve konaklama tesisi olarak hizmet vermektedir. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü tarafından Kaplıcalar Yönetmeliğine göre belgelendirilmiş 264 kaplıca yer almaktadır. Ayrıca 5 ilde 8 çamur tesisi ve 3 ilde 8 deniz suyu tesisi yer almaktadır. Ulaşımın kolay olması sebebiyle turistler tarafından en çok Ankara, Denizli, Bursa ve Yalova’daki termal tesisler talep görmektedir. Türkiye’de termal

tesislerin bulunduğu şehirler şöyle sıralanabilmektedir (ifti Yagıcı, 2019): “Aksaray, Afyon, Aydın, Ankara, Amasya, Batman, Balıkesir, Bolu, Bingöl, Çanakale, Bursa, ankırı, Çorum, Diyarbakır, Denizli, Erzurum, Gaziantep, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Hatay, Kayseri, Kahramanmaraş, Kocaeli, Kırşehir, Konya, Manisa, Kütahya, Nevşehir, Muğla, Rize, Niğe, Sakarya, Sivas, Tokat, Şanlıurfa, Tunceli, Yalova ve Yozgat’tır.” Bunlar arasında; Afyon, Bursa, Denizli, İzmir, Aydın ve Muğla’nın termal turistik işletmeleri iyi niteliklere ve kapasiteye sahiptir. (Tontuş, 2019). Türkiye’de sağlık turizmi ve turist sağlığı kapsamında 2019 yılında 662.087, 2020 yılının ilk çeyreğinde ise 143.266 kişi sağlık hizmeti almıştır. Sağlık ve tıbbi nedenlerle Türkiye’ye ulaşım sağlayan turistlerden 2019 yılında 1 milyar 65 milyon, 2020 yılının ilk çeyreğinde ise 187 milyon 955 bin ABD Doları turizm geliri elde edilmiştir (Uluslararası Sağlık Hizmetleri Anonim Şirketi [USHAŞ], 2021)

Türkiye’nin Sağlık Turizm Potansiyeli; Medikal Turizm

Günümüzde medikal turizm dünyada hızla büyüme gösteren bir sektör halini almıştır. Türkiye bu sektörde etkili ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye’ye yurt dışından gelerek medikal sağlık hizmeti alanların sayısı günden güne atış göstermektedir. Dünyada medikal turizm kalitesinden söz ettiren Türkiye, altyapı tesisleri, kaliteli sağlık hizmetleri, eğitimli personel, hasta ve yakınlarına gösterilen ilgi, ucuz fiyat avantajıyla medikal turizm pazarında avantajlı konumda bulunmaktadır (Sağlık Bakanlığı Medikal Turizm Değerlendirme Raporu, 2013). Türkiye’yi tercih etmelerinde birçok sebep yer almaktadır. Bunlardan başlıca olanları düşük tedavi maliyetleridir. Bununla beraber tedavi için bekleme sürelerinin İngiltere, Kanada ve Amerika gibi ülkelere nispeten Türkiye’de çok daha kısa olduğu bilinmektedir. Türkiye’nin medikal turizm kapsamında ön plana çıkmasındaki diğer nedenler de maddeler halinde şu şekilde sıralanabilmektedir (Özkan, 2019; Duman, 2020):

- Uzman, yabancı dil bilen doktorların yer alması,
- İleri teknolojik cihazların kullanılması,
- Tıbbi yöntemlerin gelişmiş olması,
- Kaliteli hizmet ve nitelikli personelin bulunması,
- Seyahatlerin ucuz olması ve mesafenin kısa olması
- Ulaşımın kolay olması, Asya ve Avrupa kıtasını bağlayan önemli konumda bulunması
- Döviz kurlarının uygun olması
- Tarihi ve turistik mekânların yoğunlukta olması.
- İklimin elverişli olması gibi sıralanabilmektedir.

Medikal turizm kapsamında özellikle Türkiye’ye yakın olan ülkelerden turistler gelmektedir. Gelen turistlerin Türkiye’yi seçmesinde destinasyon çekiciliklerinin yanı sıra itici faktörler de bulunmaktadır. Bunlar; ülkelerinde sağlık sistemi yeterince gelişmemiş olması, alt yapı ve üst yapı sorunları bulunması ve sağlık sektörüne oluşan eksiklikler gibi nedenler yer almaktadır. Daha çok; Azerbaycan, Arnavutluk, Bosna Hersek ve Kazakistan gibi ülkelere Türkiye’ye medikal turizmi kapsamında turist gelmektedir (Ekinci, 2019).

Türkiye’de özellikle son yıllarda medikal turizm alanında önemli adımlar atılmış medikal turist kapsamında gelen turistlerin sayısı artmıştır. Sektörde önde gelen, Malezya, Tayland, Hindistan, Macaristan gibi ülkelerle rekabet edebilir hale gelmiştir. Sağlık turizmin gelişmesiyle Türkiye’de yeni projeler ile yatırımlar olmuş ve bunların çoğu devlet desteği ile gerçekleşmiştir. Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde sağlık sistemi ve hizmetlerin kalitesi artmıştır (Barca vd., 2013). Ankara ve İstanbul’da yer alan kamu, özel ve üniversite hastaneleri yüksek teknolojik cihazlar ile donatılmıştır. Bu hastanelerde yüksek teknolojik cihazlara ihtiyaç duyulan sağlık hizmetleri; robotik cerrahi, cyberknife, beyin cerrahisi, MR, kemik iliği, kardiyovasküler, onkolojik tedaviler, çocuk cerrahisi, ortopedi, estetik cerrahisi, diş ve göz tedavileri yapılmaktadır. Sağlık Bakanlığı

112 acil durum hattı ve 184 şikâyet hattı ile haftanın her günü ve her saati İngilizce, Arapça, Almanca ve Rusça dillerinde hizmet vermektedir (Fidan, 2014).

Türkiye'yi tercih eden uluslararası hasta sayısı senelere göre artış göstermektedir. 2010 yılında 110.000 hasta Türkiye'ye ulaşım sağlarken 2014 yılında bu sayı 500.000 kişiye çıkmıştır. 2017 senesinde 765.000 yabancı hasta sağlık turisti olarak Türkiye'ye ziyarette bulunmuştur. Dönemler arasında meydana gelen artışa bakıldığında 2010 ve 2014 yılları arasında % 355, 2014 – 2017 yılları arasında % 53 artış görülmektedir. Tüm bunların neticesinde coğrafi konumu, kültürel yapısı, ekonomik durumu ve sağlık sektörü kapasitesine göre elinde avantaj bulundurmasına rağmen Türkiye'nin sağlık turizmi alanında dünya pazarında istediği yeri elde ettiği söylenememektedir (Bayram ve Akkühah, 2020).

Kastamonu İli Hakkında Genel Bilgiler

Kastamonu, Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer almaktadır. Yaklaşık 13.108 kilometre kare yüz ölçümüne sahip bir şehirdir. 41 derece 21' kuzey enlemi ile 33 derece 46' doğu boylamları arasında bulunmaktadır. İl genellikle engebeli arazilerden oluşmaktadır. Kentin kuzey yönüne Batı Karadeniz Dağları yer almaktadır. Karadeniz kıyı kuşağına paralel olarak Küre Dağları, doğu batı uzantılı olarak Ilgaz Dağları bulunmaktadır. Kastamonu'nun %74,6'sı dağlık ve ormanlık, %21,6'sı plato ve %3,8'i oavadan oluşmaktadır. Kastamonu'nun nüfusu 372.373 ve ilçe sayısı merkez dâhil 20'dir. Bunlar; “Abana, Ağlı, Araç, Azdavay, Bozkurt, Cide, Çatalzeytin, Daday, Devrekani, Doğanyurt, Hanönü, İhsangazi, İnebolu, Küre, Merkez, Pınarbaşı, Seydiler, Şenpazar, Taşköprü ve Tosya'dır.” Kastamonu'nun ilçeleri arasında Cide, Doğanyurt, İnebolu, Bozkurt, Abana ve Çatalzeytin Karadeniz kıyı kuşağında bulunarak 170 km kıyı şeridinde sahiptir. (Kastamonu Valiliği, 2020).

Şekil 1.1. Kastamonu İl Haritası

Kaynak: (Kastamonu Valiliği, 2021)

Kastamonu; Sinop, Çorum, Karabük, Çankırı ve Bartın illeri ile komşudur (Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020). Kastamonu ili içinde barındırdığı doğal kaynakları ve kültürel mirasları ile eşsiz bir bölgedir. Sahip olduğu bu miraslar kış turizmine, inanç turizmine, sağlık

turizmine, kıyı turizmine ve birçok turizm faaliyetine olanak sağlamaktadır (Akkuş ve Akkuş, 2019).

Kastamonu Sağlık Turizm Potansiyeli

Kastamonu ilinde kıyı turizminden, doğa turizmine, inanç turizminden, gastronomi turizmine, yayla turizminden, eko turizm gibi pek çok turizm faaliyetlerine olanak sağlayacak potansiyel bulunmaktadır (Yaman, 2003). İl, günümüze kadar olan süreçte hala bozulmamış, el değmemiş ve zarar görmemiş pek çok doğal zenginliğe sahiptir. Dağlar, ormanlar, şelaleler, kanyonlar, yaylalar mağaralar, akarsular gibi doğal güzellikler tarihi ve kültürel miraslar yer almaktadır (Zengin vd., 2019). Kastamonu kenti tüm bu zenginliklerin yanı sıra sağlık turizmi faaliyetlerine olanak sağlayan potansiyeli elinde bulundurmaktadır (İbret vd., 2015).

Türkiye sağlık turizmi bakımından; termal, deniz, mağara, iklim, şifalı bitkiler ve diğer doğal iyileştirici metotlarının en etkili şekilde yapılabileceği geniş bir potansiyele sahiptir (İçöz, 2009). Bu bağlamda sağlık turizmi kapsamında Kastamonu ili değerlendirildiğinde, termal kaynaklar bakımından; Acı Su, Ayazma, Gırcık Suyu, Çamur, Sarılık Suyu, Fatma'nın oluşu (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013) ayrıca kentin güney bölümüne yer alan Ilgaz Dağı'nın eteğinde tertemiz olarak çıkan Gürleyik Doğal Kaynak Suyu bulunmaktadır (Kastamonu İli Çevre Durum Raporu, 2019). Bu kaynaklar termal turizm, sağlık turizmi, dinlenme turizmi, klimatizm, rekreasyonel turizm faaliyetlerine olanak sağlamaktadır (Duman & Aydoğdu, 2017).

Medikal turizm ve turist sağlığı olarak değerlendirildiğinde: Kastamonu ilinde, Sağlık Bakanlığı 2018 verilerine göre, il genelinde toplam, 1100 yatak kapasiteli 18 hastane bulunmaktadır. Hastanelerde, 282 pratisyen hekim, 215 uzman hekim, 4 asistan hekim görev almaktadır (Sağlık Bakanlığı Sağlık İstatistikleri Yıllığı, 2018). Ayrıca yakın çevre bölgelerde bulunmayan ve Kastamonu'da olan Eğitim ve Araştırma Hastanesi medikal turizm alanında sağlık turizmine katılan bireylere hizmet vermektedir. Medikal turizme katkı sağlayacak nitelikte bulunan hastanede; teknik donanım ve doktor kalitesinin iyi olması, hasta ve hasta yakınlarına iyi hizmet sunulması ve gerekli cerrahi operasyonlarının yapılması sağlık turizm ekonomisine katkı sağlamaktadır (Sağlık Bakanlığı Kastamonu Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 2020).

Pek çok insan tedavi edici veya koruyucu amaçlar ile çeşitli bitki ve bitkisel ürünleri kullanmaktadır (Eren ve Erdem, 2009). Kastamonu ili sağlık turizm çerçevesinde şifalı bitkiler olarak değerlendirildiğinde birçok bitki familyasını içinde barındırmaktadır.

Ilgaz Dağı ve çevresinde yetişen tedavi amaçla kullanılan başlıca bitkiler şunlardır (Karataş, 2007): Kantoran; Bademcik rahatsızlığında, balgam sökmeye, nefes darlığını gidermeye ve idrar sökmeye kullanılır. Siğilli Ot: iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılır. Ayrıca hastalıklara iyi gelen ökse otu, ebeğümeci, kuşburnu bulunmaktadır.

Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili zengin doğal kaynakları içinde barındıran ülkedir. Deniz suyunda bulunan mineraller, pek çok rahatsızlıklara ve hastalıklara yarar sağlamaktadır. İnsan vücudunu dinçleştirmekte ve bazı hastalıkları tamamen iyileştirebilmektedir (Uğurlu vd., 2016). Deniz olan bölgelerin kıyı ve bandında özel bir yöntemle uygulanan klimatoterapi (iklim tedavisi) yöntemine Talassoterapi denilmektedir. (Karagülle, 2008). Ayrıca temiz ve açık havanın kişiyi yatıştırıcı, rahatlatıcı ve iyileştirici olanaklarından yararlanmak için deniz kenarında ve ormanda yapılan tedavi türüne Klimatizm denilmektedir (Edinsel ve Adıgüzel, 2014). Kastamonu ili bu bakımdan değerlendirildiğinde yaklaşık 170 kilometrelik Batı Karadeniz kıyı şeridinde sahiptir.

Kastamonu'da 170 km'lik kıyı şeridinde Abana, Cide, Çatalzeytin, Doğanyurt, İnebolu, Bozkurt bulunmaktadır (Kastamonu Valiliği, 2020). Tedavi kapsamında Karadeniz, hem denizde hem de kumsalında zengin mineralleri barındırmaktadır. Bu yararlı etkenler sedef, romatizma, şeker, gut gibi bazı hastalıkların rehabilite edilmesinde ve tedavisinde kullanılmaktadır. Kaynağı deniz temelli olan Thalassotherapy (deniz tedavisi) doğal bir yöntemdir. Denizin kendisi ile beraber

değil aynı zaman da iklimin, güneşin, kumun ve deniz balçığının da bu tedavi yöntemi içerisinde kullanılmaktadır. Fakat Kastamonu deniz kıyı şeridinde Thalassotherapy (deniz tedavisi) uygulama merkezi bulunmamaktadır.

Kastamonu ilinin yaşlı ve engelli turizm açısından değerlendirildiğinde: Kastamonu'da birçok yaşlı bakım merkezleri faaliyet sürdürmektedir. Bunlar; evde yaşlı bakım hizmetleri (Kastamonu Belediyesi, 2020), 3 adet bakım merkezi, 2 adet huzurevi, rehabilitasyon ve yaşlı bakım merkezleri bulunmaktadır (Kastamonu Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, 2020). Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçların karşılanması amacıyla Kastamonu'da kamu ve özel kuruluşlar tarafından faaliyetlerini sürdüren özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri bulunmaktadır.

Eski adıyla Ballıdağ Gögüs Hastalıkları Hastanesi, Kastamonu- Daday ilçesi yakınlarında oksijen miktarı yüksek ormanlık alan içerisinde bulunmaktadır. 300 yatak kapasitesi ile 53 bin dönüm arazi üzerine kurulmuştur. Ballıdağ hastanesi sahip olduğu zengin oksijen seviyesi sayesinde en önemli hastanelerden birisi olmuştur. Sağlık turizminde önemli merkezlerden biri olan hastane özellikle tüberküloz hastalığının tedavisi için çekim merkezi olmuştur (Çılgınoğlu, 2020). Ballıdağ Hastanesinin 2005 yılında faaliyetine son verilmiştir. 2021 yılına gelindiğinde ise tekrar hizmete açılması planlanmış, yapılacak proje ile yaşlı bakım merkezi olacağı belirtilmiştir (Kastamonu Gazetesi, 2020).

Kastamonu'daki Sağlık Turizm Çerçevesinde Yerel Gastronomi Ürünleri

Sağlıklı olmak amacıyla turizm faaliyetine katılan bireyler destinasyona geldiğinde yerel yiyecek ve içecek tüketme eğilimi gösterebilmektedir. Bu nedenle, temel seyahat amacı sağlık olan turistlerin bu durumu destekleyici nitelikte sağlıklı olduğunu düşündüğü yerel yiyecek ve içeceklerin bulunduğu destinasyona varıp orada tüketebilmektedir (Karamustafa & Ülker, 2018). Sağlık turizm çerçevesinde Kastamonu ilini coğrafi işaretli tescillenmiş ya da yerel ürünlerin kullanılması olarak, Taşköprü Sarımsağı, Siyez Bulguru, Üryani Eriği ve Kestane Balı ile ön plana çıkmaktadır.

Taşköprü Sarımsağı, Kastamonu'nun Taşköprü ilçesine özel bir üründür. Topraktaki çeşitli minareler sayesinde diğer sarımsak türlerinden (Çin, Irak ve İran Sarımsağı) ayrılmaktadır. Fakat Kastamonu ili dışındaki Ankara ve İstanbul gibi büyük pazarlarda başka çeşit sarımsaklar Kastamonu Taşköprü Sarımsağı olarak satılmaktadır. Kastamonu Taşköprü sarımsağı içerisinde pek çok vitaminler yer almaktadır ve bu bağlamda birçok hastalığa yarar sağladığı bilinmektedir (İbret, 2005). Bunlar; antibiyotik ve antiseptik içermesi nedeniyle solunum yolu rahatsızlıklarına, tansiyon, damar sertliği, mide ve bağırsak rahatsızlıklarına, romatizma, varis, tifo ve dizanteri, astım gibi hastalıkların iyileştirilmesine iyi gelmektedir. Ayrıca kanı temizlemede, karaciğer yetmezliğinde, soğuk algınlığını gidermede, eklem ağrılarında, siyatikte, yüksek ateşi düşürmede önemli etki göstermektedir (Ayyıldız, 2015).

Kastamonu Siyez Bulguru coğrafi işaretli tescillenmiş bir gıda ürünüdür. Kastamonu'ya özgü olan bu gıda moden buğdayın atası olarak bilinen Siyez Buğdayı'ndan üretilmektedir. İçeriğinde yüksek antioksidanlık etkenler yer alır. Bu niteliğiyle hücre yapısını iyileştirici özelliği bulunmaktadır. Zengin mineral ve vitamin deposu olduğu bilinmektedir. Posa ve lif bakımından oldukça zengindir. Yüksek lif içeriğine sahip olduğu için Siyez Bulgurunun kandaki yağları düşürücü özelliği de bulunmaktadır (Kastamonu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2020a).

Üryani eriği, Kastamonu iline ait bir erik çeşididir. Özellikle Kastamonu'nun Daday ilçesi Üryani eriğinin yetiştirilmesinde ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Merkez ve Eflani ilçesinin bir bölümünü kapsayan bölgelerde de yetiştirilmektedir. Üryani erik kurusu birçok hastalığa iyi gelmektedir. Antioksidan içermesi, bağırsaklara yarar sağlaması, kolesterolü düşürmesi, kalp krizi riskini azaltması gibi pek çok yarar sağlamaktadır (Kastamonu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2020 b).

Kestane balı, birçok hastalığın iyileştirilmesinde iyileştirici etkisi bulunmaktadır. Astım, kuru öksürük, hemoroit, sarılık, prostat, soğuk algınlığı ve kolesterol gibi hastalıklara iyi gelmektedir (Doğanyurt Kaymakamlığı, 2020).

Kastamonu Sağlık Turizmi Swot Analizi

Güclü Yönler

- Sağlık turizm kapsamında değerlendirilen doğal kaynaklarlar olarak; temiz hava bölgeleri sayılan ormanların, denizin, mağaraların ve dağların fazla olması ayrıca bakırlığını koruması,
- Karadeniz bölgesinde bulunmasıyla çeşitli endemik bitkileri içinde barındırması, bu bağlamda tıbbi aromatik bitkilere (civanperçemi, sumak, melisa, kuşburnu, sarı kantaron, ardı yağı, dağ ayı, lavanta yağı, aynısefa yağı ve kekik yağı) ev sahipliği yapması,
- İklim koşullarının; kış turizminden inanç turizmine kıyı turizminden yayla turizmine kadar pek çok eko turizm faaliyetlerine elverişli olması. Bu bağlamda 12 ay turizme olanak sağlayacak potansiyelin bulunması,
- Deniz ve iklim gibi doğal tedavi yöntemlerinin en iyi şeklide uygulanabileceği 170 kilometrelik sahil şeridiyle zengin bir coğrafi yapıya sahip olması,
- Bölgede genel turizm masraflarının (konaklama, yeme-içme, turizm temelli aktiviteler) büyük şehirlerine nispeten düşük olması,
- Ulusal ve uluslararası düzeyde tanınan Kastamonu'ya has coğrafi işaretli sağlığa yararlı gastronomi ürünleri olarak; Taşköprü Sarımsağı, Siyez Bulguru, Kestane Balı ve Üryani Eriği'nin Kastamonu iline özgü olması ve ayrıca birçok hastalığa iyi gelmesi,
- Termal kaynakların varlığı,
- Çevre illerde bulunmayan ve Kastamonu bölgesinde bulunan Eğitim ve Araştırma Hastanesinin olması,
- Yabancı hasta ve hasta yakınları ile iletişim konusunda Kastamonu misafirperverliğinin olumlu yönü,
- Sağlık turizm kapsamında gelen hasta yakınlarının konaklama olanaklarının çeşitli olması. Bunlar içinde dağ evlerinin, otellerin, pansiyonların, apart dairelerin ve kamp-karavan olanaklarının fazla olması,
- Hastanelerin alt-üst yapılarının gelişmiş olması. Hizmet koşulları ve teknolojik donanımlarının iyi kalitede bulunması. Ayrıca önemli cerrahi operasyonların gerçekleştirilmesi,
- Yaşlı ve engelli turizmi için bölgede bulunan işgücü potansiyelinin (dinamik nüfusun) fazla olması,
- Engelli bireyler için şehir içinde verilen hizmetler (Otobüslerde engelli rampasının olması, akülü engelli araçlar için ücretsiz şarj istasyonlarının bulunması, kamu ve diğer kuruluşların engelli bireylere yönelik çevre düzenlemeleri),
- Oksijen miktarının yoğun olduğu bölgelerde yaşlı bakım ve özel eğitim rehabilitasyon merkezlerinin olması,
- Devam eden sağlık turizm yatırımları,
- Kastamonu'nun turizm potansiyeli açısından var olan imajı,
- Hava alanına yakınlığı,
- Ulaşımın; kara yolu, hava yolu ve deniz yoluyla sağlanabilmesi.

Zayıf Yönler

- Yerel halkın turizm konusunda bilgi eksikliği,
- Uluslararası gelen turistler ile iletişim yetersizliği,
- Tanıtım olanaklarının azlığı,
- Alt yapı ve üst yapı çalışmalarının gelişmiş ülkelere göre yeterli düzeyde olmaması,

- Sağlık turizmi kapsamında yeterli yabancı dil bilen ve uzman insan sayısının az olması,
- Yetersiz planlama ve proje,
- Bölge halkının genel turizm bilgisi konusunda eksikliklerin olması,
- Bölgede sağlık kurumları arasında koordinasyon eksikliğinin olması,
- Sağlık turizmi mevzuatının yeterli bir şekilde bilinmemesi,
- Hava yolu ile Kastamonu'ya doğrudan yurtdışı seferlerinin bulunmaması, ulaşımın nispeten pahalı olması,
- Termal kaynakların tesis kurulabilecek şekilde yeterli seviyede bulunmaması,
- Sağlık turizmi kapsamında denetleme sistemi kullanılmaması ve ayrıca süreçlerin işlerliğinin eksik kalması,
- Medikal turizm alanı ile ilgili sağlık kurum ve kuruluşlarında ileri derecede cerrahi operasyonları (yüz nakli, estetik gibi) gerçekleştirecek uzman personel sayısının yeterli sayıda bulunmaması,
- Sağlık hizmeti veren kurum ve kuruluşların web sayfalarındaki tanıtım yetersizlikleri,
- Sağlık kurumlarının genellikle büyük şehirlerde yoğunlaşması,
- Yönetimlerin sağlık turizmine yeterli ilgiyi göstermemesi,
- Güçlü bir sağlık turizm politikasının olmaması,
- Kastamonu'nun sağlık turizm potansiyeli hakkında yapılan akademik çalışmaların yetersiz olması,
- Özellikle yapılan turizm türlerinin arasında sağlık turizminin arka planda kalması,
- Deniz temelli tedavi yöntemleri kapsamında tesislerin bulunmaması.

Fırsatlar

- Nüfusu kalabalık olan büyük şehirlere yakın olması,
- Yurt dışından hava yolu ile aktarmalı ulaşım sağlanabilmesi,
- Kamu ve özel kuruluş yatırımlarının günden güne artması,
- Kastamonu'nun güçlü yönlerde sayılan turizm türleri için turist çekim merkezi konumunda olması,
- Genel olarak şehirde hizmet sektörü potansiyelinin iyi durumda olması ve hizmet sektörünün sağlık turizmine olumlu katkısının yüksek olması,
- Ballıdağ Hastanesinin yaşlı bakım merkezi olarak faaliyete geçirilmesi,
- İlerleyen teknoloji ve iletişim imkânları sayesinde diğer ülkelerde ve şehirlerde bulunan sağlık kuruluşları-hizmetleri hakkında bilgi sahibi olmadaki olanaklar ve maliyet azlığı,
- İlde bulunan ile özgü olan sağlık turizm değerlerinin tanıtımının yapılması ve ön plana çıkarılması,
- Hastanelerin turist sağlığı konusunda standardizasyonun geliştirilmesi,
- Yaşlı ve engelli turizm kapsamında kamu ve özel sektörün yatırım yapması ya da yatırımların desteklenmesi,
- Termal su kaynaklarının yüksek potansiyele sahip olanların tespit edilmesi ve tesis kurulması,
- Ilgaz Dağı eteklerinde çıkan Ph değeri oldukça yüksek Gürleyik Suyu'nun uygun plan ve projeler ile sağlık turizm kapsamında kullanılması,
- Kastamonu'ya özel ve nadir bölgelerde bulunan şifalı bitkilerin uluslararası düzeyde tanıtımının yapılması,
- Kastamonu'nun oksijen miktarı yüksek olan ormanlık alanlara yaşlı bakım tesislerinin sayısının artırılması,
- Ilgaz Dağları ve Küre Dağları'nın bozulmamış alanlarına sağlık bakım merkezlerinin uygun projelerle yapılabilir olması,

- Engelli turizmi için gelen hasta ve hasta yakınları için doğal güzellikler içinde rehabilitasyon merkezlerinin yanında konaklama işletmelerinin kurulması,
- Yöre halkı için gelir kaynakları oluşturması,
- Sağlık turizmi amacıyla gelen turistlerin halkın sosyal yapısını geliştirmesi,
- Deniz temelli tedavi merkezlerinin kurulması.

Tehditler

- Doğal evreye ve sağlık turizmi kapsamında olan değerlere zarar verilmesi,
- Yöreye özgü şifalı bitkilerin bilinsizde yok edilmesi,
- Oksijen deposu olan ormanların bilinçsiz Şekilde tahrip edilmesi,
- Karar alıcıların sağlık turizm kapsamında uzmanlar ile bilgi alış verişi konusunda eksik kalması,
- Uzman personelin sağlık turizmine yönlendirilmesi sonucu sağlık sisteminde sorunlar yaşanma ihtimali,
- Termal kaynakların dikkatli bir Şekilde kullanılmaması,
- Tedavi kapsamında kullanılabilir su kaynaklarının kirletilmesi,
- Sağlık turizm kapsamında gelen turistlerin beklenti ve isteklerinin karşılanamama riski,
- Uluslararası kalite belgelerine sahip olunmaması,
- Engelli hastalar için sağlık hizmetlerinin geliştirilmemesi,
- Sağlık turizm çerçevesinde değerlendirilen gıda ürünlerinin başka bölgeler tarafından taklit edilmesi (rneğin, Taşköprü Sarımsağı),
- Turist sağlığı kapsamında maliyet artışı,
- Sağlık turizm karar mekanizmalarının değişebilecek esnek yapıda olması (Belediyelerin sağlık turizm yatırımlarını artırmaya yönelik politikaları varken, yerel yönetimin değişmesiyle sağlık turizm plan ve projelerini ikinci plana atması gibi).

Sonuç ve neriler

Kastamonu'nun pek çok turizm faaliyetine olanak sağladığı gibi sağlık turizm potansiyeli ile de kendini göstermesi amacıyla bu çalışma ele alınmıştır. Çalışmada sağlık turizm çerçevesinde değerlendirilebilecek kaynakların ele alınması, incelenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda SWOT analizi oluşturulmuştur. Bu analiz sonuçlarına göre Kastamonu'daki sağlık turizm potansiyeline gölge düşürebilecek nitelikte olan olumsuz durumların tespit edilmesi, gerekli mercilere duyurulması ve önlem alınması diğer amacını oluşurmaktadır. Kastamonu'da pek çok turizm türün yapıldığı ve yapılabileceği, turizm paydaşları ve araştırmacılar tarafından ifade edilmektedir. Kastamonu'daki turizm çeşitlerinin geliştirilmesi için; ilin turizme yönelik geliştirme girişimlerinin artırılması, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve bu adımların daha etkili yapılması ildeki sağlık turizm potansiyelini de ön plana çıkarılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sağlık turizmi erevesi içerisinde Kastamonu'da tespit edilen kaynakların başında; yaşlı ve engelli bakım merkezleri, hastaneler, şifalı bitkiler, termal kaynaklar, sağlığa yararlı coğrafi işaretli ürünler ve deniz temelli tedavi yöntemlerinin uygulanabileceği potansiyeller yer almaktadır. Tespit edilen bu kaynaklar Kastamonu ilini diğer bölgelerden farklılaştırmaktadır. Kastamonu'ya yaklaşık 35 km uzaklıkta bulunan, oksijen miktarı bol olan ve ormanlık alanla kaplı bölgede yaşlı bakım merkezinin bulunması, engelli rehabilitasyon merkezlerinin sayıca üstün olması. Kastamonu bölgesine özgü ve şifalı bitkilerin olması, evre bölgelerde yer almayan eğitim araştırma hastanesinin bulunması, termal kaynakların varlığı ve bu kaynaklardan şifalı su elde edilmesi, ulusal ve uluslararası düzeyde tanınan Kastamonu coğrafi işaretli gıda ürünlerinin bulunması, 170 kilometrelik kıyı şeridine sahip olması sağlık turizm konusunda Kastamonu bölgesinin önemini ortaya koymaktadır. Zengin bir içeriğe sahip olan sağlık turizm kaynakları önemli bir çekicilik unsurudur. Kastamonu'nun sağlık turizm kapsamında değerlendirilen çekicilik unsurlarının

geliştirilerek turistlerin hafızalarına kazınması, çeşitli tanıtım çalışmalarının çok çarpıcı bir şekilde yapılması ve kişilerin Kastamonu'yu tercih etmesi amacıyla farkındalığın sağlanması gerektiği ifade edilebilmektedir.

Oluşturulan sağlık turizm potansiyeli SWOT analizi çalışması, Kastamonu'nun bu kapsamda sahip olduğu değerler hakkında alanyazın taraması yapılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler sağlık turizm çeşitleri kapsamında analiz edilerek çeşitlere göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma sonucu potansiyel değerlendirmiş ve SWOT analizi oluşturulmuştur. Kastamonu ilinin sağlık turizmüne yönelik zayıf ve güçlü yönleri ile tehditleri ve fırsatları belirlenerek şu öneriler verilebilmektedir.

- Yapılan analiz sonuçlarına göre; sağlık turizm kapsamında oluşturulan projelerde atılacak adımlar, sağlık turizm potansiyelinin geleceğe dönük amaç ve hedeflerine ulaşmasını kolaylaştıracak nitelikte olmalıdır. Mevcut potansiyelin en etkili şekilde kullanılması gerekmektedir.
 - Analiz çalışması sonucunda ortaya çıkan güçlü yönlerin önem kazanması için kamu kurum ve kuruluşların yatırım yapması, uygun plan ve projeler ile harekete geçmesi gerekmektedir.
 - Sağlık turizmle ilgili atılacak adımlar kapsamında kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerine yönelik ayrıntılı çalışmalara önem verilmesi gerekmektedir.
 - Kastamonu'nun sağlık turizm potansiyelinde oluşan ve oluşması muhtemel olan sorunların çözümünde merkezi karar mekanizmalarının gerekli desteklerde faaliyete geçmesi gerekmektedir.
 - Atılacak adımlarda kurumların birbirleri ile işbirliği yapması ve girişimlerde bulunulması amaçlanmalıdır.
 - SWOT analizi çalışmasında ortaya çıkan zayıf yönlerle ilgili tasarım planlarının yapılması ve bunu uygularken 'önceliklendirme' yöntemine göre hareket edilmesi tavsiye edilmektedir.
 - Zayıf yönlerin güçlendirilmesinde muhtemel oluşacak zaman kaybının engellenmesi için öncelikle incelenerek, çözümü daha güç olan problemlerin çözümlenmeye çalışılması amaçlanmalıdır.
 - Zayıf yönler arasında problemin temel kaynağı ve çözüm yolları birbirine benzer olanların gruplandırma yöntemiyle eylem planlarının hazırlanması da emek ve zaman gibi kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasına katkı sağlayacaktır.
 - Zaman faktörünü dikkate alarak planların daha hızlı uygulanması gerekmektedir.
 - İl genelinde bulunan kültürel değerler ve doğal miraslar kentin reklamında kullanılmasında önemli bir paya sahiptir. Bundan dolayı, sağlık turizm potansiyelinin tanıtımının yapılması bulunduğu alanlarda daha fazla çevre yapılanmasına, ulaşım ve konaklama olanaklarına, özen gösterilmesi sağlık turizmin ön plana çıkması için gereklidir.
 - Turizm işletmelerinin sağlık turistlerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olması gereklidir.
 - Sağlık turizm kapsamında Kastamonu'ya yapılabilecek en etkili faaliyet; Kastamonu'nun sağlık turizm açısından kalkınmasına katkıda bulunmak, bünyesinde barındırdığı sağlık turizm potansiyelini ulusal ve uluslararası düzeyde tanınırlığını sağlamak, pazarlayabilmek ve ulaştırabilmektir.
- Araştırmacılara ise şu öneriler verilmektedir:
- Bu araştırma konusunun aynısı sağlık turizm kaynakları olan şehirlere uygulanarak bu çerçevede bir çalışma yapılabilir.
 - Araştırmacılar Kastamonu ilini sağlık turizm açısından diğer iller ile karşılaştırabilir.
 - Kastamonu'nun gelecekte sağlık turizm potansiyeline yönelik geniş kapsamlı bir çalışma yürütebilir.

Kaynakça

- Acar, M., Demirbaş, D., Gedik, İ. & İlter, K. (Ağustos 2012). *Alternatif turizm girişimi: termal tesis yatırım analizi ve fizibilite raporu projesi sonuç raporunu* (Rapor no: TR51). http://www.cubuk.gov.tr/ortak_icerik/cubuk/galeri/109/RATG%20Projesi%20Raporu%20-%20T%C3%BCrkce.pdf
- Acar, N. & Turan, A. (2016). Sağlık alışanlarının sağlık turizmi farkındalığı üzerine bir araştırma: ahi evran universitesi eğitim ve araştırma hastanesi çalışanları rneği. *C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 17(1), 17-36.
- Akkuş, G. & Akkuş, . (2019). Kastamonu ilçeleri temel turistik arz kaynakları envanteri: tabiat turizmi alt türleri ve doğa sporları. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 150-154.
- Akbulut, G. (2010). Türkiye'de kaplıca turizmi ve sorunları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 35-54.
- Akat, . (2000). *Pazarlama ağırlıklı turizm işletmeciliği*. Ekin Kitapevi.
- Aydın, D. (2009). Türkiye'de medikal turizmin geleceği. *Sağlık Turizmi Bülteni*, 2(7), 1.
- Aydın, D. (2011). *Türkiye'nin sağlık turizmi potansiyeli*. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Alkış, H. & Temizkan, V. (2010). Sanayi işletmelerin turizm gelişmesi üzerinde etkileri ve Karabük rneği. *Kuruluşundan Bugüne Karabük ve Demir elik Sempozyumu: 01-03 Nisan 2010*.
- Aydoğan, R. (2013). *Türkçe sözlük*. Evrensel İletifim Yayınları.
- Aydoğdu, A. & Duman, S. (2017). Destinasyon ekicilik unsuru olarak gastronomi turizmi: Kastamonu rneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 6(1), 4-23.
- Ayyıldız, M. A. (2015). *şifalı bitkiler*. İtalik Yayınevi.
- Aktepe, C. (2013). Sağlık turizminde yeni fırsatlar ve Türkiye'de yerleşik sağlık işletmelerinin pazarlama abaları. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 170-188.
- Barca, M., Akdeve, E. & Gedik Balay, İ. (2013). Türkiye sağlık turizm sektörünün analizi ve strateji nerileri. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 64-92.
- Bayram, H. S. & Akklah Uzunlu, A. (2020). *Kayseri sağlık turizminin geliştirilmesi mevcut durum analizi ve 2021 – 2030 eylem planı*. Orta Anadolu Kalkınma Ajansı. <https://www.oran.org.tr/haber/kayseri-saglik-turizminin-gelistirilmesi-mevcut-durum-analizi-ve-2021-2030-eylem-planı-hazırlandı>
- Bebka, (2015). *Bursa sağlık turizmi master eylem planı*. Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı.
- Boz, R., Kıracı, F. & Kıracı, R. (2017). Sağlık turizmi swot analizi: Erzincan. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(3), 157-163.
- Buldukoğlu, S. (2014). *Sağlık turizmin türkiye'deki yeri ve nemi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetinkaya, T. & Zengin, B. (2009). Türkiye'de ileri yaş bakım turizmi ve Almanya rneği. *Vu. Geleneksel Turizm Paneli: 28 Nisan 2009 – Sakarya: Bildiriler* (172-180).
- ift Yagıcı, M. (21 Ağustos 2019). *Türkiye'nin termal tesislerine 2018'de 3 milyon ziyaretçi*. TRT Haber. <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/turkiyenin-termal-tesislerine-2018de-3-milyon-ziyaretci-427555.html>

- Çılgınoğlu, H. (2018). *Uluslararası sağlık turizmin ekonomik, hukuki ve idari yönden değerlendirilmesi; Türkiye'deki hastaneler üzerinde örnekleme*. [Yayımlanmamış doktora tezi], Kastamonu Üniversitesi.
- Çılgınoğlu, H. (2020). *Kastamonu ballıdağ göğüs hastalıkları hastanesinin sağlık turizmi kapsamında değerlendirilmesi*. Gece Kitaplığı.
- Diaconescu, N., Stănculescu, G. C. & Diaconescu, D. M. (2015). Health, spa, wellness tourism. what is the difference?. *Knowledge Horizons – Economics*, 7(3), 158-161.
- Daştan, İ. (2014). Türkiye'de sağlık turizmi: türkiye ve özelinde İzmir'de sağlık turizminin mevcut durum analizi ve strateji önerileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), 143-163.
- Doğanyurt Kaymakamlığı, (2020). doganyurt.gov.tr/kestane-bali
- Doruk, T. T. (2019). *Bir sağlık turizm örneği olarak termal turizm: türk sağlık turizmi içindeki yerinin çeşitli boyutlarıyla incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Duman, S. (2020). *Medikal turizm hastanelerinde çalışan memnuniyeti: İstanbul örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Edinsel, S. & Adıgüzel, O. (2014). Türkiye'nin sağlık turizmi açısından son beş yıldaki dünya ülkeleri içindeki konumu ve gelişmeleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 4(2), 167-190.
- Erdem, S. & Eren, P. A. (2009). Tedavi amacıyla kullanılan bitkiler ve bitkisel ürünlerin yan etkileri. *Türk Hijyen Ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 66(3), 133-141.
- Emir, O., Soybalı, H. H. & Baytok, A. (2008). *Afyonkarahisar'da termal turizm potansiyeli ve geleceğine ilişkin beklentiler*. Termal ve Maden Suları Konferansı Bildiriler Kitabı, Sözkese Matbaası.
- Ekinci, E. (2019). *Sağlık turizmine ilişkin düzenleme ve teşviklerin sağlık turizmi gelirlerine etkisi: müdahale analizi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Selçuk Üniversitesi.
- Fidan, N. (2014). Türkiye'de sağlık turizmi. *Kentli Dergisi*, 9, 6-17.
- Gülen, K. & Demirci, S. (2012). *Türkiye'de sağlık turizmi sektörü*. İstanbul Ticaret Odası.
- İçöz, O. (2009). Sağlık turizmi kapsamında medikal (tıbbi) turizm ve Türkiye'nin olanakları. *Journal of Yaşar University*, 4(14), 2258-2272.
- İbret, B. U., Aydınözü, D. & Uğurlu, M. (2015). Kastamonu şehrinde kültür ve inanç turizmi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 32, 239-269.
- İbret, Ü. (2005). Türkiye'deki sarımsak tarımı ve Taşköprü sarımsağı üzerine coğrafi açıdan bir inceleme. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (12), 17-50.
- Kayhan, M. E. (2018). *Türkiye'ye sağlık turizmi kapsamında başvuran hastaların tercihlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Medipol Üniversitesi.
- Kahraman, N. & Türkay, O. (2006). *Turizm ve çevre*. Detay Yayıncılık.
- Kazancıgil, A. (2004). Türkiye'de tıp tarihi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 2(4), 213-232.
- Kaplan, M. (2008). *Geleneksel tıbbın yeniden üretim sürecinde kadın – Ankara kent örneğinde kuşaklar arası çalışma*. [Yayımlanmamış doktora tezi], Ankara Üniversitesi.

- Karataş, H. (2007). *İlgaz (Çankırı)'nın etnobotaniği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Gazi Üniversitesi.
- Karamustafa, K. & Ülker, M. (2018). Sağlık turizmi çerçevesinde turistik bir ürün olarak yerel yiyeceklerin kullanılması. *19. Ulusal Turizm Kongresi: 21 Ekim 2018 – Afyonkarahisar: Bildiriler (1080-1096)*.
- Karagülle, Z. (2002). *Kaplıca tedavisi, balneoterapi ve klimaterapi, kaplıca tıbbı ve Türkiye kaplıca rehberi*, Nobel Tıp Kitapevi.
- Karagülle, Z. (2008). Hidroterapi, spa, balneoterapi, talassoterapi hydrotherapy, spa, balneotherapy, thalassotherapy. *Türkiye Klinikleri Journal Of Medical Sciences Journal Identity*, (28), 224-229.
- Kastamonu Gazetesi (2020). *Ballıdağ'da hedef 2022*. <http://www.kastamonugazetesi.com.tr/ballidagda-hedef-2022/>.
- Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2020). <https://kastamonu.ktb.gov.tr/TR-63827/cografya.html>
- Kastamonu Belediyesi. (2020). <https://www.kastamonu.bel.tr/v2/portfolio/yasli-bakim-hizmetleri-merkezi/>
- Kastamonu Valiliği. (2020). <http://www.kastamonu.gov.tr/sehrimiz>
- Kastamonu Valiliği. (2021). <http://kastamonu.gov.tr/kastamonu-haritasi>
- Kastamonu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2020a). <https://kastamonu.tarimorman.gov.tr/Link/22/Siyez-Bugdayi>.
- Kastamonu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2020b). <https://kastamonu.tarimorman.gov.tr/Belgeler/%C3%9CRYAN%C4%B0%20L%C4%B0FLET.pptx>.
- Kastamonu Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü. (2020). <https://ailevecalisma.gov.tr/kastamonu>.
- Kostak, D. (2007). *Turizm hareketleri (Türkiye örneği üzerinden sağlık turizmi)*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Marmara Üniversitesi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2020). [https://yigm.ktb.gov.tr/TR-11492/saglik-ve-termal-turizm-tanimi.html%20\(Eri%C5%9Fim\)](https://yigm.ktb.gov.tr/TR-11492/saglik-ve-termal-turizm-tanimi.html%20(Eri%C5%9Fim)) .
- Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, (2013). https://www.kuzka.gov.tr/dosya/2011-2013_bolge_plani.pdf.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Kastamonu Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü. (2019). *Kastamonu ili çevre durum raporu*. https://webdosya.csb.gov.tr/db/ced/icerikler/2019-_cdr-kastamonu-20200924143709.pdf
- Lee, C. & Spisto, M. (2007). Medical tourism, the future of health services. *Best Practices in Ed. &Public*, 7(7), 1-7.
- Özkan, M. E. (2019). An assessment of the potential of medical tourism medical tourism in Turkey within the scope. *Journal of Tourism Economics and Business Studies*, 1(1). 42-58.
- Özer, Ö. & Songur, C. (2012). Türkiye'nin dünya sağlık turizmindeki yeri ve ekonomik boyutu. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7). 69-81.
- Özsarı, S. H. & Karatana, Ö. (2013). Sağlık turizmi açısından Türkiye'nin durumu. *J Kartal Tr*, 24(2), 136-144.

- Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2020). <https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr/TR-23592/turkiyede-termal-saglik-turizmi.html>.
- Sağlık Bakanlığı Sağlık İstatistikleri Yıllığı. (2018). <https://www.saglik.gov.tr/TR,62400/saglik-istatistikleri-yilligi-2018-yayinlanmistir.html>.
- Sağlık Bakanlığı Medikal Turizm Değerlendirme Raporu. (2013). <https://saglikturizmi.saglik.gov.tr/TR,1164/turkiye-medikal-turizm-degerlendirme-raporu-2013.html>.
- Sağlık Bakanlığı Sağlık Turizmi El Kitabı. (2012). <https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr/TR,1117/saglik-turizmi-el-kitabi-2012.html#>.
- Sağlık Bakanlığı Kastamonu Eğitim ve Araştırma Hastanesi (2020). <https://kastamonudh.saglik.gov.tr/>
- Tontuş, Ö. H. (2018). Sağlık turizmi tanıtımı ve sağlık hizmetlerinin pazarlanması ilkeleri üzerine değerlendirme. *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi*, 3(1), 67-88.
- Tontuş, Ö. H. (2019). *Türkiye’de Sağlık Turizmi*. (1. baskı). Satark Yayınları.
- Trakya Bölgesi Sağlık Turizmi Strateji Raporu (2020). https://www.trakyaka.org.tr/upload/Node/41698/xfiles/saglik_turizmi.pdf.
- Teays, W.; Gordon, J.S. & Renteln, A.D. (2020). *Global bioethics and human rights: contemporary perspectives*, (2nd ed.; Rowman & Littlefield). London Publishers.
- Uluslararası Sağlık Hizmetleri Anonim Şirketi (USHAŞ). (2021). Sağlık turizmi. <https://www.ushas.com.tr/saglik-turizmi/>.
- Uğurlu, K., Bozkurt Kutluk, A. & Kayıkçı Yalçın, M. (2016). Sağlık turizminde yeni bir trend: talassoterapi. *Journal Of Emerging Exconomies And Policy*, 1, 172-189.
- Ünal, A. & Demirel, G. (2011). Sağlık turizmi işletmelerinden yararlanan müşterilerin beklentilerinin belirlenmesine yönelik Bolu ilinde bir araştırma. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 1(1), 106-115.
- Yavuz, M. C. (2018). *Türkiye’de sağlık turizmi hizmetleri algısının hasta ve müşteri memnuniyeti üzerine etkisi: İç Anadolu Bölgesi örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Yeung, O. & Johnston, K. (2017). *Global wellness economy monitör*. Global Wellness Institute.
- Yaman, Z. (2003). *Kastamonu 2003 turizm envanteri gezi rehberi*. (1. baskı). Kastamonu İl Turizm Müdürlüğü.
- Yorulmaz, M. & Söyler, S. (2020). Sağlık turizmi swot analizi: Adana ili örneği. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(2), 217-230.
- Yun Yu, J. & Gyoko K. T. (2012). A cross-cultural study of perceptions of medical tourism among chinese, Japanese and Korean tourists in Korea. *Tourism Management*, 33, 80-88
- Zengin, B. & Eker, N. (2016). Sakarya ili termal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13, 165-181.
- Zengin, B., Koç, D. E. & Ulema, Ş. (2019). Kastamonu ilinin doğa turizmi potansiyelinin alternatif turizm kapsamında değerlendirilmesi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 251-257.
- World Health Organization. (2020). <https://www.who.int/about/who-we-are/frequently-asked-questions>

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

1. Yazar/First author % 50,

2. Yazar/Second author % 50

2. Yazarlar tarafından herhangi bir ıkar atışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).